

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ІНСТИТУТ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ
ІМЕНІ МИКОЛИ ЯРМАЧЕНКА НАПН УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ПРИКЛАДНИХ НАУК ХЯМЕ
(ФІНЛЯНДСЬКА РЕСПУБЛІКА)
СІЛЕЗЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ У КАТОВИЦЯХ (РЕСПУБЛІКА ПОЛЬЩА)
ВАРШАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (РЕСПУБЛІКА ПОЛЬЩА)
УНІВЕРСИТЕТ НОРД (КОРОЛІВСТВО НОРВЕГІЯ)
МІЖНАРОДНИЙ ІНСТИТУТ ІНКЛЮЗІЇ

ЗБІРНИК ТЕЗ НАУКОВИХ ДОПОВІДЕЙ

Міжнародної науково-практичної конференції
**СУЧАСНИЙ ДИЗАЙН ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ:
УСПІШНІ УКРАЇНСЬКІ ТА ЗАРУБІЖНІ ПРАКТИКИ**

11 листопада 2025 року, м. Київ

УДК 376.1 + 371.3 + 37.018.1

Збірник тез наукових доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасний дизайн інклюзивного навчання: успішні українські та зарубіжні практики» 11 листопада 2025 року. Київ: Факультет психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, 2025. 288 с.

Друкується за рішенням Вченої ради Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
Протокол № 12 від 19.11.2025 р.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Олена МАРТИНЧУК, завідувач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти, доктор педагогічних наук, професор.

Тетяна СКРИПНИК, професор кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти, доктор психологічних наук, професор.

Ірина МУЗИЧЕНКО, заступник декана з наукової роботи та міжнародної діяльності Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти, доцент кафедри практичної психології, кандидат психологічних наук.

Галина ВАСИЛЬЄВА, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти, кандидат педагогічних наук.

Ганна СУПРУН, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти, кандидат психологічних наук.

Тетяна ХОМИК, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти, кандидат педагогічних наук.

У збірнику тез наукових доповідей представлено результати досліджень, аналітичні матеріали й практичні напрацювання учасників конференції щодо розвитку інклюзивної освіти в Україні з урахуванням міжнародного досвіду. Матеріали висвітлюють формування інклюзивного освітнього середовища, систему підтримки дітей з особливими освітніми потребами, організацію соціально-психологічного супроводу та сучасні підходи до проектування інклюзивного простору. Представлені напрацювання сприяють обміну досвідом, поширенню ефективних практик та професійному зростанню фахівців у сфері інклюзивної освіти.

© Факультет психології, соціальної
роботи та спеціальної освіти

О. О. Красненко, Г. В. Супрун ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВИХ НАВИЧОК В УЧНІВ З АУТИЗМОМ З ОПОРОЮ НА МЕТОД СЕНСОРНО- ІНТЕГРАТИВНОЇ ТЕРАПІЇ	134
М. О. Купченкова, О. В. Мартинчук МЕТОД СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЯК ЗАСІБ ПЕДАГОГІЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ	136
В. О. Кушнарєва, Р. О. Павлюк ОСОБЛИВОСТІ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА	138
А. П. Кушнірчук, Т. В. Хомик, С. О. Логвиненко ОСОБЛИВОСТІ СФОРМОВАНOSTІ НАВИЧКИ МОВНОГО АНАЛІЗУ ТА СИНТЕЗУ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ	141
М. В. Лазаренко, Р. О. Павлюк РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ ЗАСОБАМИ КОМУНІКАТИВНОЇ СИСТЕМИ PECS	144
В. Р. Левчук, О. А. Козлюк ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДЕНВЕРСЬКОЇ МОДЕЛІ РАННЬОГО ВТРУЧАННЯ У РОБОТІ З ДІТЬМИ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА	147
Н. А. Лопатинська НЕЙРОПРОПИСИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГРАФОМОТОРНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ	149
М. М. Мартинчук, Г. І. Васильєва ПОЛІСЕНСОРНИЙ ПІДХІД У РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ: ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИКИ «ГАРНОГО СТАРТУ»	151
М. М. Михальченко, О. П. Таран ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙМАННЯ ТА РОЗУМІННЯ ЗВЕРНЕНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЬМИ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	153
В. М. Міронова ДЕНВЕРСЬКА МОДЕЛЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО- КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ З РАС В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	155
В. М. Мошина, Е. А. Данілавічюте ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНИХ КАТЕГОРІЙ ВІДМІНКА ТА РОДУ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ІНШОМОВНИХ РОДИН	157

5. Прохоренко Л. І., Ярмола Н. А., Набоченко О. О., Данілавичюте Е. А., Ільяна В. М., Костенко Т. М., ... & Курінна В. Р. Методичні рекомендації для інклюзивно-ресурсних центрів щодо визначення категорій (типології) освітніх труднощів у осіб з ООП та рівнів підтримки в освітньому процесі. Київ. 2021. 198 с.

6. Савченко О. Я. (ред.). Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти: 1–2 класи. Київ. 2018. 182 с.

7. Савченко О. Я. (ред.). Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти: 3–4 класи. Київ. 2018. 107 с.

8. Трофименко Л. І. Теоретичні передумови формування морфологічних знань у школярів із тяжкими порушеннями мовлення. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2015. №8, С. 160–165.

9. Якимчук Г. Структура порушення при дисграфії в обранні корекційного маршруту. *Освіта осіб з особливими освітніми потребами: шляхи розбудови*. 2017. №13, С. 438–447.

М. В. Лазаренко, м. Київ

mvlazarenko.fpsrso24m@kubg.edu.ua

Р. О. Павлюк, м. Київ

r.pavliuk@kubg.edu.ua

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ ЗАСОБАМИ КОМУНІКАТИВНОЇ СИСТЕМИ PECS

У сучасному світі, де швидкість комунікації та обмін інформацією постійно зростає, уміння ефективно взаємодіяти з іншими набуває особливого значення. Комунікативні навички є ключовою умовою розвитку особистості, соціалізації та успіху в суспільстві. Діти пізнають і освоюють навколишній світ саме через спілкування, а його порушення негативно впливає на мовленнєвий, когнітивний, соціальний та емоційний розвиток.

Для дітей середнього дошкільного віку з особливими освітніми потребами розвиток комунікативних умінь має вирішальне значення, адже воно забезпечує можливість виражати потреби, емоції, будувати стосунки та взаємодіяти з оточенням. Дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців (Н. Тарасенко, Л. Тараскіна, Н. Бабич, Т. Куценко, Ю. Рибак, Л. Фрост, Е. Бонді та ін.) доводять, що у дітей з ООП часто спостерігаються труднощі у комунікації, недостатній розвиток зв'язного мовлення й знижена комунікативно-пізнавальна активність. Це значно ускладнює їхню інтеграцію в освітній процес та соціум.

Оскільки значна частина дітей з особливими освітніми потребами має обмежені можливості вербального спілкування, традиційні методи формування розвитку мовлення не завжди є достатньо ефективними. Саме тому постає потреба

у використанні альтернативних і додаткових засобів комунікації (АДК), які розширюють можливості дитини у спілкуванні, компенсують недостатність мовлення та створюють умови для поступового оволодіння вербальною комунікацією.

У сучасній логопедичній практиці дедалі більшої уваги набувають засоби альтернативної і додаткової комунікації. Однією з найбільш ефективних технологій є система PECS (Picture Exchange Communication System), яка допомагає дітям з аутизмом, інтелектуальними та мовленнєвими порушеннями опановувати базові форми спілкування, ініціювати комунікативну діяльність, виражати бажання та почуття. Як зазначає О. Єльцова, використання карткової системи відкриває дітям з ООП широкі можливості для соціалізації та оволодіння алгоритмами повсякденних дій [1].

Попри значну кількість досліджень у медичному, психологічному, психолінгвістичному та педагогічному напрямках (Я. Бікшаєва, І. Мартиненко, О. Мартинчук, Т. Сак, Н. Лопатинська та ін.), питання розвитку комунікативних навичок саме у дітей середнього дошкільного віку із використанням системи PECS в українських умовах не отримало належного висвітлення. Це зумовлює актуальність обраної проблеми, адже сьогодні особливо важливо забезпечити ефективні механізми підтримки дітей з особливими освітніми потребами та сприяти їхньому повноцінному розвитку і соціальній інтеграції.

Tetzchner S., та Martinsen H. у своїй книзі «Augmentative and Alternative Communication for Children, Adolescents and Adults with Developmental Disorders» [4] зазначають, що альтернативні та додаткові засоби комунікації (АДК) краще застосовувати тоді, коли розвиток мовлення дитини дуже уповільнений або мовлення зовсім відсутнє, і дитині необхідно розвивати комунікацію й мову іншими засобами. АДК дозволяє дітям розвивати комунікативні навички і мову іншими способами, забезпечуючи ефективну взаємодію з оточенням навіть за обмеженими мовленнєвими та комунікативними навичками.

Система PECS, розроблена Frost L. та Bondy. A. A [2], базується на обміні зображеннями як способі ініціювання комунікації. Вона складається з кількох фаз, які послідовно формують у дитини здатність виражати власні бажання, ставити запитання, вести діалог та розширювати словниковий запас.

Нами була проведена діагностична оцінка комунікативних навичок дітей середнього дошкільного віку з особливими освітніми потребами за допомогою “Комунікативної матриці (Communication Matrix)”, розробленої Rowland C, та Fried-Oken M. [3]. Цей інструмент дозволяє комплексно оцінити рівень сформованості комунікації у дітей, які використовують як вербальні, так і невербальні чи альтернативні засоби спілкування.

Під час обстеження аналізувалися такі параметри: способи вираження потреб (жести, міміка, вокалізації, слова, символи), ініціація та підтримання контакту, реакції на звернене мовлення, а також здатність до комунікативних дій у різних ситуаціях. Використання матриці дало можливість визначити

індивідуальний профіль розвитку кожної дитини та окреслити найбільш актуальні напрями корекційно-розвиткової роботи. На основі цих даних було розроблено диференційовані системи вправ та завдань із застосуванням карток PECS, що мали на меті стимулювати розвиток комунікативної активності, навчити дітей ініціювати спілкування, висловлювати потреби та взаємодіяти з оточенням у різних ситуаціях. Результати дослідження показали позитивну динаміку у розвитку комунікативних навичок: підвищився рівень комунікативної активності дітей; зросла кількість ініційованих комунікативних актів; спостерігалось розширення соціальних взаємодій з однолітками та дорослими.

Отримані дані підтверджують ефективність використання системи PECS у корекційній та освітній роботі з дітьми середнього дошкільного віку з особливими освітніми потребами, що узгоджується з висновками зарубіжних і вітчизняних дослідників.

Таким чином, використання системи PECS у корекційно-розвитковій роботі сприяє формуванню комунікативних навичок, розвитку здатності до самостійного вираження потреб та емоцій, ініціації спілкування та забезпечує більш ефективну соціалізацію дітей середнього дошкільного віку з особливими освітніми потребами.

Список використаних джерел:

1. Єльцова О. Є. Поняття про систему PECS та її застосування у роботі з дітьми зі складними порушеннями розвитку . *Формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами в системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти* : зб. наук.-практ. конф., м. Харків. 15 березня. 2023 р. Харків, 2023. С. 372–377.
2. Frost L., Bondy A. A. *Picture's Worth : PECS and Other Visual Communication Strategies in Autism*. 2nd ed., Bethesda, 2011.
3. Rowland C., Fried-Oken M. Communication Matrix: A clinical and research assessment tool targeting children with severe communication disorders. *J Pediatr Rehabil Med*. 2010;3(4):319-29. doi: 10.3233/PRM-2010-0144. PMID: 21791866.
4. Tetzchner S. & Martinsen H. *Augmentative and Alternative Communication for Children, Adolescents and Adults with Developmental Disorders*. London: Jessica Kingsley Publishers. 2010. 494 с.